

ACTEUR GIJS SCHOLTEN VAN ASCHAT

‘Ik acteer om aan de wereld te

Hij is een van onze meest gerespecteerde acteurs en won de belangrijkste theater- en filmprijzen. En toch zijn het vooral de onvolkomenheden in het leven die Gijs Scholten van Aschat blijven boeien: “Ik ken niemand die zegt: ik ben volstrekt gelukkig.”

A man with a beard and a black fedora hat is walking across a crosswalk in a city street. He is wearing a white long-sleeved shirt, a grey vest, and olive green cargo pants. He has his hands in his pockets and is smiling slightly. In the background, a cyclist is riding across the street, and there are buildings and traffic lights. The word 'ontsnappen' is written in pink cursive across the middle of the image.

ontsnappen'

‘Ik houd erg van melancholie. De zelfkant van het leven, die halfduistere kant, vind ik mooi’

Amsterdam. *Brasserie Keyzer*. Precies op tijd stapt hij binnen. Een man met een hoedje, keurige jas, wit overhemd, zwarte broek. Geeft een hand, bestelt koffie, kijkt om zich heen: “Chique tent.” Afwachtende blik, één iets hangend ooglid. Gijs Scholten van Aschat (52). Ooit kon hij een rol krijgen in *Dogville*, een film van Lars von Trier, met Nicole Kidman. Hij zei nee omdat hij bij *Toneelgroep Orkater* net een zelf geschreven muziektheatervoorstelling op poten had gezet, *The Prefab Four*, over de jarenzestigband *The Monkees*.

Als acteur is hij veelgeprezen en gelauwerd. Terecht. Zie zijn vaderrol in de film *Tirza*, die van *Richard III* in de gelijknamige toneelvoorstelling van Orkater, zijn recente vertolking van de onsympathieke professor Lurie in de voorstelling *In ongenade* van *Toneelgroep Amsterdam*, naar het boek van J.M. Coetzee. Vanaf half juni speelt hij Big Daddy in *Kat op een heet zinken*

dak, bij TA-2, het platform van *Toneelgroep Amsterdam* voor de ontwikkeling van (regie)talent, en *Toneelschuur Producties*.

“Een verhaal,” vat Gijs samen, “over een familie waarvan ieder lid iets wil wat hij niet krijgt. Een stuk in drie scènes. De tweede scène is tussen Big Daddy en zijn lievelingszoon Brick (gespeeld door Barry Atsma). De vader is stervende, maar weet dat nog niet. Hij kan het niet aanzien dat zijn zoon, die aan de drank is geraakt, kapot gaat. Twee mensen die zielsveel van elkaar houden, maar geen manier vinden om dat goed te zeggen.”

Gijs, de acteur

“De onvolkomenheden van de mens laten zien, dat is voor mij wel de essentie van het spelen. De combinatie van het tragische en het komische. Peter Sjarov, een regisseur uit de jaren vijftig, zei altijd over de personages van Russische schrijver Tsjechov: ‘*Er lacht, aber er weint*.’ Hij lacht, maar eigenlijk voel je dat hij huilt. Die dubbelheid, dat vind ik mooi om te spelen. Op een verbloemende manier, maar zo dat de toeschouwer toch iets vermoedt van die andere kant van het personage, iets waarvoor hij bang is of niet aan toe is gekomen. Waarom ik ben gaan spelen, is moeilijk te zeggen. Ik vond het gewoon leuk om te doen, inmiddels ben ik er goed in geworden. Misschien is het ook een mechanisme om aan de wereld te ontsnappen. Als acteur geef je je over aan zes-, zevenhonderd mensen. Dat is heel eng. Tegelijkertijd is het heel veilig, want het is niet de echte wereld. Het is een wereld die je creëert. Een sprookjeswereld, die tegelijkertijd veel met het echte leven te maken heeft. Die paradox vind ik interessant. Voor de keuzes die je op het toneel maakt, heb je gerepeteerd, dat is een veilige omgeving. Maar als ik hier

Gijs SCHOLTEN VAN ASCHAT

Acteur, schrijver, zanger Gijs Scholten van Aschat, vanaf 2010 verbonden aan *Toneelgroep Amsterdam*, speelde in tv-series als *Pleidooi*, *Oud Geld* (waarvoor hij een Gouden Kalf kreeg). In films als *Lek*, *Cloaca* (Gouden Kalf), *Tirza* en *Doodslag*. En in talloze klassieke en moderne (muziek) theatervoorstellingen waaronder: *Decadance* (Louis d’Or), *Richard III*

(nominatie Louis d’Or) en *In ongenade*. Vanaf 14 juni is Gijs te zien als Big Daddy in *Kat op een heet zinken dak*. Een verhaal over een meedogenloze confrontatie tussen een terminaal zieke patriarch en zijn aan drank verslaafde lievelingszoon. Een regiedebuut van Jacob Derwig bij TA-2, het platform van *Toneelgroep Amsterdam* voor de ontwikkeling van (regie)talent, en *Toneelschuur*

Producties. Alleen in *Toneelschuur Haarlem* te zien, tot eind juni: www.tga.nl en www.toneelschuur.nl. De succesvolle voorstelling *Richard III*, waarin Gijs als Richard III ook op fenomenale wijze de liederen van Tom Waits vertolkt, gaat 29 augustus t/m 1 september in reprise, exclusief in de *Rotterdamse Schouwburg*: www.rotterdamseschouwburg.nl.

straks de deur uit loop, weet ik niet wat er gebeurt, is het een onveilige omgeving. Het echte leven is natuurlijk geen toneelstuk. Daarin zeggen mensen niet wat je verwacht. Dat is een stuk lastiger.”

“Of ik bang ben voor die echte wereld? Soms. Soms ben ik blij dat ik weer op het toneel kan gaan staan. Het geeft rust. Orde ook. Regelmaat. Discipline. Discipline is prettig. Je gaat naar de schouwburg, Je rookt niet, je eet weinig, je past je hele ritme erop aan. Dat geeft houvast.”

Gijs, de schrijver

“Ik speel liever in het theater dan voor de camera. Theater is intiemer, unieker. Je hebt een spanningsboog van twee uur waarin je de zaal mee kunt nemen in jouw verhaal. Bij film ben je overgeleverd aan allerlei processen die je als acteur niet de hand in hebt. Af en toe doe ik wel film. Als het een verhaal is dat iets te zeggen heeft en ik het met leuke mensen kan maken. *Tirza* heb ik met veel plezier gedraaid. Net als *Doodslag*, met Theo Maassen. Maar het is niet meer zo dat, als ze me bellen, ik meteen denk: hoi, ik mag weer. Theater is harder werken dan het spelen in een film, dat klopt, en voor veel minder geld. Maar uiteindelijk maak je de keuzes in het leven waar je je het lekkerst en het gelukkigst bij voelt.

Ik heb lang het idee gehad dat ‘meer’ en ‘beroemder’ gelukkiger maakt. Heb ik ook nagestreefd. Ik ben ambitieus in wat ik doe. Maar al die onzindingen, in tv-programma’s gaan zitten om dat je denkt dat het erbij hoort, daarvan dacht ik op een gegeven moment: wat heb ik eraan? Word ik hier gelukkiger van? Of vind ik het leuker om op een winderige dag op en neer naar Haarlem te fietsen? Dat laatste. Want waar gaat het over? We zijn allemaal een zuchtje in de wind. En dan nog blijven er genoeg zaken over, materiële dingen, waar je te veel aandacht aan besteedt, waar je afstand van moet nemen.

Ik heb dit jaar voor het eerst iets geschreven, *Beretta Bobcat*, het geschenk voor de *Week van het Luisterboek*. Een novelle die anderhalf uur duurt als ik het voorlees. Ik had wel al toneelstukken geschreven, maar nog geen proza. Ik vond het zo ontzettend leuk om te doen. Het feit dat je van niets iets kunt maken. Het vervulde me met veel opwinding. Ik raakte ook op een rare manier bezeten, merkte als ik uitgeschreven was: ik ben helemaal bezweet. Hoe kan dat nou? Zo

spannend. Dat gevoel. Dus misschien wordt dat de nieuwe uitdaging.”

Gijs, de norske man

“Het is een soort natuurlijke houding van me. Niet bewust, maar als ik in de ruststand ben, kijk ik wel vrij nors, ja. Tobberig. Hoewel ik mezelf niet als tobberig zou omschrijven. Wel als herfstmens. Ik houd erg van melancholie. Van schrijvers als Charles Bukowski. Die zelfkant van het leven, die halfduistere kant, vind ik mooi, een goede levenshouding. Ik houd ook erg van de films van de Coen Brothers. Altijd over mannen die iets proberen en daarin mislukken. Een soort metafoor voor het leven. Je reikt, je reikt en je valt eigenlijk steeds. En uiteindelijk moet je tevreden zijn met wat binnen je bereik ligt. Ik ben iemand die altijd reikt naar iets wat verder ligt. Zoals met dat boek schrijven. Veel mensen zouden dat eng vinden, bang zijn dat het een kloteverhaal wordt, dat iedereen over je heen zeikt. Terwijl ik denk, als het mij wordt gevraagd: ik probeer het gewoon. Het zal ►

‘Als ik mijn kinderen nu zie, denk ik: jeetje, wat doen ze het goed en wat een leuke kinderen zijn het geworden’

er ook mee te maken hebben dat ik al toneelstukken schreef, dat mijn moeder schreef (kinderboeken, JT) en dat ik altijd het idee heb gehad dat er een schrijver in mij huist. Waarvoor ik ook huiverig ben geweest. Hoop is een mooier gegeven dan de teleurstelling dat iets niet zo is. Als je iets niet doet, kun je heel prettig met de illusie leven. Heel veel mensen leven met de illusie dat die echte, mooie, grote liefde nog komt.”

Die andere Gijs

“Je karakter wordt gevormd door je ouders, het milieu waar je uit komt, je omgeving. Dat is allemaal heel bepalend voor wie je bent. Maar door het spelen merk je dat er ook andere kanten in je huizen. Eenmaal in de rol van de kroegbaas die ik speelde in *De geschiedenis van de familie Avenir*, ontdekte ik: dit vind ik leuk, dit ben ik ook. Misschien meer dan ik zou willen toegeven. In *Decadance*, een stuk dat ik in 1992 speelde en waarvoor ik de *Louis d’Or* kreeg, speelde ik behalve een keurige Hagenaar, een taxichauffeur. Een geile, platte, Haagse, vrouwonvriendelijke man. Ik genoot ervan om die man te spelen omdat ik merkte: dit ligt misschien toch dichterbij me dan ik altijd dacht. Zo ontdek je met spelen dat die dingen die dicht bij een onderbuikgevoel liggen, dat die allemaal in je zitten, maar dat je niet hebt geleerd om die aan te spreken en die te waarderen en ruimte te geven. Ja, ook als je een verkrachter moet spe-

len, kan het prettig zijn om die even ruim baan te geven, in een repetitielokaal. Een verstandelijk vermogen en alles begrijpen, is één ding. Maar dat wil niet zeggen dat het andere, duistere, er niet is.

Moordenaars, misdadigers. Je ziet premiers de vreselijkste dingen doen. Desi Bouterse. Het is voor veel mensen maar een kleine stap om een pistool te pakken en acht mensen dood te schieten. Die meneer hier (knikt richting een keurige man die net de brasserie binnenstapt) heeft zojuist zes mensen de keel doorsneden en in het bos begraven. Je ziet die man en denkt: nee, dat kan niet. Maar het kan dus wel. Niets is wat het lijkt.”

Gijs, de gezinsman

“Mijn gezin is mijn basis. Mijn anker. We hebben drie kinderen. Reinout, de middelste (speelde 22 jaar oud, de hoofdrol in de film *De Heineken ontvoering*, red.) zit nog op de toneelschool. Ik ben trots op hem, natuurlijk. Ik vind het fantastisch wat hij doet. Dat hij in mijn voetsporen is getreden, daar heeft hij wel last van gehad. Daar hebben we ook over gesproken, maar voor hem is het moeilijk om dat tegen mij te zeggen. Ik bedoel: we houden van elkaar, maar ik ben de oorzaak. Hij moet zijn eigen weg daarin vinden. Dat doet hij ook, en goed. Jeroen, de oudste, heeft psychologie gestudeerd en zit nu op de filmacademie, scenarioschrijven. Mijn dochter, Bibi, studeert kunstgeschiedenis. Judith, mijn vrouw, heeft een galerie gehad in hedendaagse kunst die door de crisis ter ziele is gegaan. Af en toe zeggen we tegen elkaar: we richten met het gezin een bedrijfje op, *Kunst en vliegwerk*.”

“Toen ik kinderen kreeg, deed ik heel veel. Ik was 28, had enorm veel energie, deed alles. Overdag film, ’s avonds spelen in het theater. Veel van de opvoeding kwam neer op Judith. Met tien acteurs, die in die tijd ongeveer ook allemaal hun eerste kind kregen, zoals Peter Blok, hebben we een eigen crèche opgericht. Bij Flip van Duin, zoon van Annie M.G. Schmidt. Hij woonde aan het Vondelpark en had toch een etage over. Een hartstikke leuke, maar ook hectische tijd. En het vliegt voorbij. De kinderen wonen inmiddels allemaal op zichzelf, allemaal in Amsterdam. Als ik ze nu zie, denk ik: jeetje, wat doen ze het goed en wat een leuke kinderen zijn het geworden.”

“Familie gooi je niet zomaar weg. Dat is iets heel waardevols, vooral in deze tijd. Voor ons allemaal, mijn kin-

deren, mijn vrouw. We zijn met z'n vijven een eenheid. Daar ontlene we allemaal kracht en inspiratie uit."

Gijs, de womanizer

"Ik veel vrouwelijke fans? Dat zal wel. Of ik een womanizer ben? Mmm... moeilijke vraag. Ik vind het leuk om met vrouwen te praten, kan ook wel met ze overweg en natuurlijk vind ik aandacht leuk. Ik vind het ook leuk om een beetje te flirten zo af en toe. Meestal is het zo dat er na afloop van de voorstelling een leuk meisje naar me toe komt, dat me iets wil vragen. 'Natuurlijk, mag dat,' zeg ik dan. 'Ga zitten.' En dan zegt ze: 'Mijn moeder is zo'n grote fan van u.' Dat hoor ik vaak: mijn moeder, of mijn oma... Je moet natuurlijk wel uitkijken, want op een gegeven moment zijn al je fans dood." "Het is wel confronterend. Je denkt van jezelf dat je nog steeds net bent afgestudeerd. Dat fenomeen kennen we allemaal. Maar als ik in de spiegel kijk, denk ik wel: godsamme, ik word een oude man, ik zie er oud uit. Voor toneel maakt het niet zo veel uit, want er komen allemaal interessante rollen aan. Ik ben blij dat ik met veel dingen bezig ben die niet zo tendentius zijn. Oud zijn is in deze tijd bijna een vloek. Alles is op de jeugd gericht. Ik word er recalcitrant van. Van veel jonge columnisten denk ik: waar gaat het over? Waarom schrijft deze mevrouw? Ze heeft niks te melden, heeft nog een slechte stijl ook."

"Als ik nu een jong meisje tegenkom, denk ik niet: met jou zou ik naar bed willen. Tot je veertigste is die verwarring er nog wel, de gedachte: de mogelijkheid is er. Nu denk ik: kom op zeg, dat heb ik gehad. Dat geeft rust. Het zal ook hormonaal zijn, dat je daarin wat rustiger wordt. Dat vind ik wel een voordeel."

Gijs, de verhalenverteller

"Acteren, schrijven, zingen; elke kunstvorm vertelt verhalen, maar dan met verschillende middelen. Dat is ook wat ik wil: verhalen vertellen. Wat mij betreft gaan al die verhalen uiteindelijk over hetzelfde, over schijn en werkelijkheid. Als ik schrijf, gaat het daarover. Over de illusie en de werkelijkheid en hoe die twee altijd botsen. Dat is een goed spanningsveld. Iets wat iemand wil en wat niet lukt, wat te hoog gegrepen is. Dat willen mensen graag lezen. En dat wil ik ook graag lezen, want dat weerspiegelt het eigen leven. Ik ken niemand die zegt, als je doorvraagt: ik ben volstrekt gelukkig. Ik wil dat er niets meer verandert." ■

interview: Joke Tromp, fotografie: Iselore Chevalier, visagie en styling: Nicolette Brondtad, m.m.v. suite supply (pantalon, vest, blazer), Zara (giletje), H&M (armband), Esprit (paraplu).

